

## Skipstjóra- og áhafnarkvóti árið 1984.

### I.

Helgi Áss Grétarsson, lögfræðingur, hér eftir nefndur HÁG, er höfundur bókarinnar “Réttarsaga fiskveiða frá landnámi til 1990”, sem Lagastofnun Háskóla Íslands gefur út í ár.

HÁG segir á bls. 145: “Fullyrða má að 1. gr. laga nr. 82/1983 hafi verið reist á þeirri forsendu að miða skyldi úthlutun veiðiheimilda við skipa eign og veiðireynslu útgerðar. Hvergi í lagatextanum var mælt fyrir um að einstaklingar gætu á grundvelli aflasældar sinnar á einu skipi fengið útgerð annarra skipa skerf í þeirri aflareynslu.”

Ofangreindar setningar verða ekki skildar á annan hátt en þann, að HÁG telji að ekki hafi verið lagaheimild fyrir til ákvæði 3. mgr. 3. gr. reglugerðar nr. 144, 16. mars 1984 um breytingu á reglugerð nr. 44, 8. febrúar 1984, um stjórn botnfiskveiða 1984 sem hljóðaði svo: *“Hafi skipstjóraskipti á árinu 1983 orðið með þeim hætti, að skipstjóri, sem fram að skiptum hafði stýrt sama skipi samfellt á viðmiðunartímabilinu sbr. 6. gr., tekur við öðru sambærilegu skipi í 3. stærðarflokki eða stærra sbr. 9. gr. og meirihluti áhafnar flyst með honum, skal heimilt, auk vals sbr. 1. mgr., að gefa kost á því að aflamark á skipinu, sem skipstjóri tekur við, miðist við aflareynslu áhafnarinnar á fyrra skipinu.”* Þetta ákvæði reglugerðarinnar varð 4. mgr. 12. gr. reglugerðar nr. 44/1984, um stjórn botnfiskveiða 1984, með áorðnum breytingum.

Þessi kvótaheimild var að jafnaði kölluð “skipstjórakvóti” og fengu sex skip slíka kvóta og var hugsunin bak við þetta ákvæði að hefðu menn lagt sig eftir ákveðnum tegundum og aflsamsetning þeirra væri því óvenjuleg, áttu þeir kost á því að fá sömu heimildir á hið nýja eða síðara skip væri það sambærilegt og áhöfnin fylgdi þeim yfir á skipið. Eðlilegt var talið að veita stærri skipum og þar með stærri áhöfnum þennan rétt, þannig að í húfi væru allnokkrir hagsmunir fleiri manna.

Ofangreindar reglugerðir nr. 44/1984 og 144/1984 eru gefnar út með stoð í lögum nr. 82/1983 sem voru breyting á lögum nr. 81/1976 um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, sbr. lög nr. 38/1981. 1. gr. laga nr. 82/1983 orðaði 10. gr. laga nr. 81/1976 á ný.

Í lögum nr. 82/1983 segir í 3. málslíð 1. mgr. 1 gr.: “Getur ráðherra ákveðið skiptingu hámarksafla milli skipa m.a. með hliðsjón af fyrri veiðum skipa, stærð þeirra eða gerð, svo og heimilað flutning á úthlutuðum aflakvóta milli skipa.”

## II.

HÁG telur 1. gr. laga nr. 82/1983 reist á ákveðinni forsendu, en getur þess ekki hvar hana sé að finna. Hana er hvergi að finna í lögnum né í greinargerð fyrir þeim. Eins og áður er rakið, eru taldar upp í lögnum þær forsendur, sem ráðherra skal **meðal annars hafa til hliðsjónar**. Þar er m.a. vísað til fyrri veiða skipa og flutning á úthlutuðum aflakvóta (sem byggðist á veiðireynslu) milli skipa. Það sem ráðherra skal hafa til hliðsjónar við ákvörðun sína er ekki tæmandi talið.

Reglugerð nr. 144/1984 byggir á aflareynslu áhafnar, sem færð er á milli skipa. Um er að ræða flutning aflareynslu vegna fyrri veiða skipa. Er það fullkomlega í samræmi við orðaval laganna og tilgang þeirra og sérstaklega það, hvað hafa skal meðal annars til hliðsjónar. Í greinargerð með frumvarpi til laganna er hvergi að finna að skipstjóra- eða áhafnarkvóti sé óheimill.

Útvegsmenn eða réttara sagt skip höfðu ein rétt til aflamarks samkvæmt lögnum. Aflamarkið gekk ekki til skipstjóra eða áhafnar heldur skips. Úthlutun veiðiheimilda var bundin við skip. Fyrri veiðar skips var í þessum tilvikum frammistaða skipstjóra og áhafnar, eins og endranær. Fyrri veiðar skips er sama og aflareynsla áhafnar eða útgerðar um ákveðinn tíma.

Að ekki hafi mátt leggja til grundvallar aflareynslu skipstjóra og áhafnar, sem var í raun veiðar skips á þeim tíma, sem áhöfnin var á skipinu, er tilbúningur. Flutt voru á milli skipa fyrri veiðar skips (aflareynsla áhafnar á ákveðnu tímabili og úthlutuðum aflakvóta). Í þessu samhengi ber sérstaklega að líta til þess, sem löggin tilgreindu að hafa ætti til hliðsjónar og ekki var tæmandi talið.

Þá er rétt að geta þess að sá skipstjóra- og áhafnarkvóti sem úthlutaður var 1984, hélt gildi sínu 1985 og áfram. Alþingi var ljós þessi úthlutun við lagasetningu 1985 og 1986 og lagði blessun sína yfir hana án athugasemda. Aldrei var lögð til breyting á þessari úthlutun.

Eðlilegt má telja, að sá fræðimaður um kvóta, sem reynir í dag að setja sig inn hugsunarhátt þeirra sem störfuðu í sjávarútvegi fyrir tæpum aldarfjórðungi, smitist af þeim hugsunarhætti sem nú ríkir, að eingöngu skip en ekki frammistaða áhafnar geti komið við sögu. Er ekki óeðlilegt að menn drekki í sig stöðuna eins og hún er í dag.

Í þá daga voru margir sem töldu útboð veiðiheimilda og auðlindagjaldsleiðina í fiskveiðistjórnun hagkvæmari og réttlátari. Ekki er minnst á þá leið í þessu réttarsöguágrípi HÁG, en hann segir í lok bókar á bls. 206, að fiskveiðistjórnunarkerfið á þessu tímabili, þ.e. 1984-1990, hafi verið hálfopið og tiltölulega auðvelt hafi verið að vinna sig út úr þeirri skiptingu, sem ákveðin

var 1984. Aflamarkskerfið var árið 1984 aðeins sett á til bráðabirgða og ekki hugsað til frambúðar.

Vangaveltur HÁG um, að umrædd reglugerðarbreyting hafi þjónað einhverjum klíkuskap, eru væntanlega byggðar á gróusögum, sem ekki eiga heima í fræðiriti í lögfræði. En lagaskýringar hans um þetta atriði eru rangar.

24. júní 2008.

Jón L. Arnalds

Jón B. Jónasson